ЦЕНА ЈЕ „БРАНИКУ“:
на годину: . . ф. 12 или 30 дин.
на по године: . ф. 6 или 15 дин.
на четврт године: ф. 3 или $7^1/_2$ дин.

Поједини бројеви стају 10 нов.

ОГЛАСИ
рачунају се 6 нов. од реда ситних слова.
За жиг се плаћа сваки пут 30 нов.

БРАНИК

ОРГАН СРПСКЕ НАРОДНЕ СЛОБОДОУМНЕ СТРАНКЕ.

„БРАНИК“ ИЗЛАЗИ
на целом табаку
уторником, четвртком и суботом

Претплата и огласи шаљу се на администрацију, а рукописи уредништву „Браника“ у Нови Сад.

Уредништво и администрација „Браника“ налази се у кући г. А. Пајевића, у дунавској улици.

Рукописи се не враћају.

Број 104. У Новом Саду, у уторак 7. (19.) септембра 1893. Год. IX.

У ПОЧЕТКУ ШКОЛСКЕ ГОДИНЕ.

II.

Срећа и напредак народа, као и срећа и напредак поједине куће, стоји до тог, да се са снагом умесно и мудро економише. Нек се ни један атом снаге не харчи узалуд а нек се свака снага тако распореди, да ради онај посао, ком је дорасла.

У економији фактора велику улогу игра материјална снага. Без материјалне снаге не може се човек тако рећи окренути, не може се латити никаквог већег посла. Како стојимо ми у Срби у том обзиру? Зло. Ми смо, као што се јасно види у читавом српском животу, у том врло назадни. Изгледа, да немамо ни појма о том, какву силу представља добро материјално стање, јер ми новац, ваљда као нико разбацамо, а овамо баш смо ми, који га најмање умемо заслуживати!

Кад бацимо поглед и око себе и даље по свету, видећемо, да је данас, а тако је од вајкада било, господар капитал. Јеврејски народ, та шака људи међу толиким народима, данас за то, што је приграбио жуте дукате у своје руке, господари свуд готово, а особито у нашим крајевима управо нас све у ропству држи. Но канда смо ми Срби највећма робови, јер нама се највише извукло из руку и — испод ногу.

Спада изван оквира овог нашег расправљања ређати све, где ми Срби грешимо. Доста, да речемо, да ми нити сачувасмо оно, што имадосмо, нити умемо радити с оним што нам остаде, па међу погрешке, у којима смо огрезли, спада свакако и то да *на школовање* за тај посао са свим неспособне деце често утучемо безбројне хиљаде. За цело нема другог народа, код кога би било толико примера, да је господин-син појео сву кућу, па кад тамо, оно од господина-сина ипак не би ништа, а кућа страдала или бар посрнула.

Да нисмо ништа радили, бар би смо сачували капитал у својој руци. Али овако, не само да смо изгубили капитал, него смо и снагу (човека), коју смо могли на што друго разумно употребити, безуспешно прохарчили. Јер није истина да само један пут води к срећи. Сто су путева, на којима се може живети, само треба путеве разумевати, проучавати куд који води и — онда још треба нешто, треба радити и тражити од деце да раде.

Кад бисмо видели, да у том греше само појединци, гдекоје имућне куће, којима зар господство не допушта, да иду другим путем, до путем господства, онда бисмо се још могли утешити. Не може свако бити паметан и, на послетку, шта ко коме суди: ко има тај сме и трошити своје па што он сам хоће, па кад хоће силом да се сатари, нека га. Премда и то не стоји са свим тако. Јер народ то је као голем ланац, којег снага зависи од ваљаности сваког беочуга, па кад нису сви беочузи добри, онда и ланац не може са свим сигурно држати. Е, ал даће да српска кућа свог сина, који није способан за науке, на што год друго, где би био способан, — даће да!

Но на жалост, нису само поједине и нису само имућне куће, које греше школујући своју децу у силу Бога, не рачунајући и не гледећи, што жељени успех ни у каквом размеру не стоји са уложеним материјалним жртвама и временом.

Данас су школе, особито пак гимназије, правој поплави изложене. Колико их и каквих ли ту долази! И за што долазе? Мислите, да се само просвете те да у данашњем тешком животу, где треба с паметним туђинским светом конкурисати, боље успева? Не! Никако! Сва мудрост о схваћању живота код нашег света састоји се у овој од прилике реченици: Та, к'о велим господине, нек сврши (баш сврши!) школе, па ће лакше живети . . . ми ћемо се пак упињати како знамо, да га извучемо! —

„Ми ћемо се упињати!“ Дакле патићемо се и, ако мора бити, и пропасти, али њега морамо *извући!* Па *извући!* Зар је за оног школа, кога треба *извлачити?* — Скупа је роба наука, најскупља од свију других. Иште се ту талента, труда, па, Бога ми, и иоваца! Кад и једно фали од овог, зло је. С „извлачењем“ пак се никад не постиже потпун успех, а полован успех је толико исто као никакав. Потпун успех се постизава с потпуним средствима, а потпуних средстава и свих потребних жртава, које науке и школа иште, нема у сваког.

По нашем мњењу онај, кога треба извлачити — ма у ком погледу — боље нек иде даље, нек и не почиње ићи тим путем, јер ту није ни науке ни среће. Та „од невешта и гора плаче,“ — а што се тиче среће, јао оном, ко је једаред окусио лепше, па даље не може, јер или изнемогне, или му даље не даду зле прилике. За то ћемо слободно изрећи овде: да школе нису и не могу бити, нити су икад биле за сваког, него само за — избране!

Али штипендије? Да, штипендије! Оне су нам такођер много криве. И оне су многе завеле. Многог су усрећиле, али многог и унесрећиле. Многима су помогле, но многе су само до по пута довеле, даље их нису могле ни оне „извући“, па је онда било — горчине. Само видети земљу обећану, а не моћи ући у њу, бол је.

А није срећа ни за народ половно ишколована интелигенција. Та од како имамо толико штипендија, да се многи могоше школовати и из других свију сталежа, не пак само, како мало час поменусмо, изабрани, — еда ли смо од тог доба напредовали? Еда ли смо интелектуално много одскочили? Еда ли нам је боље процветала књига српска? Еда ли смо поправили народно благостање? Еда ли смо морално данас бољи? Еда ли смо родољубивији? — Ко сме све ово потврдити? Ми не смемо. . .

Већ смо једаред писали о том, како потпуно разумевамо, што се у прве, ниже разреде гимназијске, толико наваљује. Нема се других својих стручних школа, па се за то тражи гимназија. Таке су у нас прилике, и за то ником не може пасти ни на ум, да се изузима против оних, који децу, и мање даровиту или баш и сасвим неспособну за учење наука, доводе у гимназију. Нек две-три године проведу бар у гимназији, кад нема стручне школе, па ће, било да се даду на занат или трговину или друго што, имати после користи од оног што у гимназији за те две три године научише.

Али шта траже таква мање способна или сасвим без дара деца у горњој гимназији? За што се гурају даље? За што хоће родитељи да их „извуку“ и кроз горње разреде, па чак и кроз матуру?!

То је, против чега се ми овде усуђемо највећма устати, и то из два разлога: Прво, што знамо, да код оног, који није способан за гимназијске науке, за њега самог нема никакве среће на том путу, као што већ напред споменусмо; друго, што су такви елементи по народ права несрећа. Такви елементи су само неки живи баласт, о који се врсни наставници спотичу, залуд трошећи на њих своју снагу, коју треба да употребе на способне дечаке, од којих је могуће и *потребно* истесати потоње народне стубове.

Гимназија (реалка) има свој узвишен задатак, који треба да врши. Нема она посла с онима, који удешавају, како ће им деца лакше живети. У опште нема гимназија никакве свезе с питањем *живота* и одржавања његова. Она има своју мету, коју треба да постигне на заједничку корист народа и земље.

За то је гимназији добро дошао само онај, који је заиста за њу, који је способан, да прими оне основе општих наука, што их она предаје. Од „прогуривања“ и „извлачења“ нема никакве вајде. Који не уме примити и не може прокувати у себи што гимназија даје, тај нек иде на друго поље — а рекосмо већ, да има још путева к срећи у животу —; нек иде, велимо, на другу страну, јер никад од њега не би ни добра учитеља, ни родољубива адвоката, ни способна попа, ни напредна професора, ни поуздана лекара итд., итд, без којих нема среће за земљу ни народ, јер они као интелигенција, као мозак народни, воде народ, чувају га и дижу му углед у свету.

*

Кад смо летос прелиставали извештаје, које су издале концем школске године

*) В. 102. бр. „Браника“. — „Ур. Бр“.

ЛИСТАК

Успомене из год. 1848—49.*)

О знаменитој ери, коју је наш народ у овим крајевима проживео од марта 1848. г. до августа 1849. год. и о крвавом грађанском рату, који се одиграо у том времену, код нас је врло мало писано.

Важност тих знаменитих и тужних дана у историји српског народа у Угарској толика је, да је управо чудно, како се код нас мало нашло оних, који су или активно учествовали у одбрани права српских или су били иначе сведоци онога, што се у „буни“ догађало, да опишу то доба. Оних, који би из свог искуства могли најпоузданије изнети оно, што су видели или што су тада од других чули, све је мање па ако ова равнодушност наша према сабирању података о народном покрету г. 1848.—49. и даље овако потраје, наша ће потоња генерација бити упућена да податке за историју тог покрета прце из мађарских или немачких извора, који — а особито они први — све су пре, само не поуздани извори.

Осим два три мемоара, из г. 1848.—49. што су до сада угледала света, као на пр. Успомене дра Мих. Полита Десанчића, Јована Стефановића-Виловског, у залуд ћемо тражити више података за историју покрета српског народа у год. 1848.—49.; а да то доба по важности својој заузима једно од првих места у историји овостраног Српства, то тек нико неће спорити.

Многи, који би можда и хтели описати оно, што су 1848.—49 доживели, или се на то тешко одлучују или пак сами то не могу и не знају. Ту би, мислимо, српска омладина учинила само своју дужност, кад би се подухватила, да се што више скупи материјала за историју год. 1848.—49. Сваки има по кога у своме селу, који је проживео оно славно доба у животу нашег народа, па нека лепо мало дотера оно што чује од дотичног и то онда нека уступи којем од наших познатих историчара, који ће онда већ знати, шта ће чинити с прикупљеним материјалом.

Успомене честите старине бившег народ. капетана Новака С. Голубског, о којима смо намерни овде да говоримо, од прилике су образац, како би се могли изнети утисци из оног доба нашег народног живота и покрета, па да имају и занимљивости за читаоца и важности за историчара, који би из таких података временом могао склопити једну критичку целину. Па онда, што је најважније, кад један изиђе с оваким работама на јавност, увек ће се наћи и други, који ће имати или шта да допуни или да исправи, те се на тај начин, дискусијом појединих догађаја и података, долази до праве истине. И ова књига Новака Голубскога дала је повода Јовану Стефановићу-Виловском, те је одмах допунио причање Голубскога својим белешкама из оног доба („Стражилово“, бр. 35. од ове године).

*

Велике слободњачке идеје француске фебруарске револуције од 1848. год. прошле су као електрична струја кроз западну и средњу Европу, која се необичним одушевљењем одазвала по ново истакнутој девизи: *слобода, једнакост* и *братство.* И у нашој отаџбини су те идеје одушевљено прихваћене, а разне народности у њој прегоше да извојују себи слободу на основу једнакости и братства. Какво је братско расположење између појединих народности владало широм целе Угарске у почетку пролећа 1848. год. показује и оно братимљење Срба и Мађара у Пешти (в. чланак Јована Ђорђевића у „Отаџбини“, св. 119. за 1892. год. под насловом: „Звуци из прошлости“,) а и по другим местима, у којима живљаху Срби и Мађари.

И у Сентомашу је било тако, као што нам и г. Голубски то описује одмах у почетку својих успомена:

„Марта месеца 1848. године беше свуда проглашена слобода, једнакост и братство. Тај је глас доприо и до нас. На све стране се говорило, да нас не дели више вера и народност, но да смо сви без разлике равноправна браћа; на све стране се проповедало, да нас не деле више сталежи и да нема више немеша т. ј. племениташа, но да смо сви једнаки. Ово последње нас је особито обрадовало. С тога наста међу народом највећа радост и одушевљење. Једва би краја вики и усклицима: Живио Кошут, што укиде немешаге!

Немеши су народу били дотужали и дозлогрдили, а нарочито нама Сентомашанима, јер их је код нас био повелики број, те су се тако били осилили, да смо их се сваком приликом морали клонити и избегавати их. А још су наши стари говорили: Ако ти немеш седне на скут од хаљине, одсеци га, брате, па бежи даље од њега, ако хоћеш да си миран, јер му не смеш казати да устане.

Па да то онда није радост, кад смо се те највеће беде и напасти опростили и ослободили!

У знак слоге, братства и једнакости истакосмо на свима јавним здањима *мађарске* заставе.

По том једног дана у месецу априлу 1848. године искупи се силан свет, велико и мало, старо и младо, без разлике вере и народности, на плацу т. ј. на пијаци код општинске куће. Ту су се вили многобројни барјаци, који су били сви једне боје — мађарске. У највећем весељу крену се одатле сав народ, па се заустави прво код мађарске, а за тим код српске цркве. Пред једном и другом црквом задржавао се народ од прилике по пола сата Ту разни говорници држаше говоре о слози, љубави и братинству.

Одатле се та маса народа опет врати код општинске куће, где се уговори и закаже народно весеље или управо бал, који да се држи истога дана у великој гостионици. На тој народној забави ваљало је још боље утврдити слогу, братство и једнакост, јер је сваки становник сентомашки имао приступа на ту забаву.

За тим се народ разиђе својим кућама.

У вече се искупи силан свет у велику гостионицу па заказану забаву. И весеље се лепо отпоче, али не потраја дуго, јер на жалост између немеша и ненемеша дође до заћевица а богме и до боја. Кавгу су немеши заподели, јер је немешима било врло жао и тешко, што нису више немеши и што су постали једнаки и равни са паорима. Немеши нису могли прежалити, што им се укинуше немешке повластице, те су били врло живи и озлојеђени. То нам је на истој забави посведочио и један немеш старац око 70 година, по имену *Јеврем Миковић*, који нам при столу, где је било нас више старијех и млађих, овако рече: „Браћо и децо, истину да вам кажем, тако ми је жао и тешко, што сам с вама раван, као оном малом детету што је жао, кад га мати одбије од сисе.

А немеши, који су кавгу заподели, побегли су, али са крвавим главама, јер су неки једва дочекали прилику, да им се могу осветити.

После тога немира и метежа наступи опет весеље у највећој слози и љубави, које трајаше цену ноћ и чак сутра дан. Разишли смо се у миру и љубави.

Одмах други дан после истог весеља окупи се силан народ, на позив поглаварства, код оп-

*) У издавачкој књижарници А. Пајевића изишла је књига: „Успомене из народног покрета 1848. и 1849. год. које се нарочито тичу одбране и пада Сентомаша“. Написао и на свет издао *Новак С. Голубски* Сентомашамин бив. нар. капетан у бурној 1848. и 1849. години.

различите школе у нашој држави, опазили смо, да се у врло многим школама, нарочито мађарским државним, ове године необично строго поступало у оцењивању ученика, који су полагали испит зрелости. Чини нам се, да се на много места поступа систематично у овом духу, у ком ми овај чланак написасмо, у духу том, да се једаред мора другом мером почети мерити. Било је вазда гимназија, где је од матураната прошао само сваки трећи, а и још мање, тако да је од 20 ученика пало њих 12, од 26 њих 14, од 55 њих 27 и т. д. За што? Изасланици високе владе не могу да се задовоље постигнутим успехом, па видећи, да многи матуранти и после осмогодишњег учења не знају ни елементе наука, не могу друкче него морају пооштреним мерама застрашивати све оне, који мисле да је школа тако лак посао.

Ми са своје стране морамо исповедити, да такав поступак владиних изасланика потпуно оправдавамо, јер школа или треба да је школа, или нек је нема.

Гимназија треба да ученика научи радити и да му у току гимназијског курза покаже, да се само поред труда и способности може живети у свету. Труд и способност, то је што се има у виду при оцени рада а друго ништа, јер и доцније, у животу, само су труд и способност што човека одржавају. Ко једаред спадне на протекцију, тај је достао жалосна положаја, да служи вољи другог, а сам остаје морална нула.

Према поменутом незадовољству владиних повереника са успехом гимназијских ученика изгледа, да су у току времена гимназије попустиле од својих захтева. За што? Било да професори сами, зар у претераном данашњем хуманизму, који граничи са мажењем, децу штеде те при оцењивању ученичког рада циле-миле поступају, изневеравајући тим и свој позив, дакле службу народу и земљи; било да родитељи, а то ће рећи друштво, с једне стране мазе децу, с друге стране чине притисак на професоре, захтевајући, да и незаслужне пропуштају.

Како стоје српске гимназије у том погледу? Какве елементе добивају оне? Како раде професори и школске власти? Како се влада према успеху и неуспеху деце наше друштво? Има ли греха на нашој души? —

Ми јавно исповедамо своје уверење, па велимо да се има, те како има греха и у нас, а који би требало исправљати. Већ смо казали, како смо похлепни господства, па шиљемо децу и силом у школу. Сад ћемо додати, да има и у нас хуманизма, који с болешћу граничи те од деце не тражимо довољно рада, — кад смо их већ увели у школу; и казаћемо и то, да наше друштво није боље од туђинског. Да, нису Срби друштво, које утиче, да се развијају врлине на деци нашој. Српско кућевно васпитање је, у опште узето, наопако рђаво. Схваћање које наше друштво показује у погледу узвишених ствари, па и у погледу свог народног напретка, нездраво је и ниско, те је онда само природна последица, да је положај друштва према школи и наставницима српске деце готово сасвим супротан. Што наше школе не могу да постигну све што се од њих с правом ишчекује и нашто су позване, криво је највише друштво, које ма и у незнању кочи школин рад.

Но сме ли и даље овако остати?

Ми завршујемо с родољубивим покличем, да когод жели напретка себи и деци, нека разрачуна са својом савешћу! Греха има, има на све стране, — за то се тр зајмо и поправљајмо, поправљајмо се сами и један другог и то за времена!

Б.

Нови Сад, 6. (18.) септ. 1893.

— **„Наука“ и белетристични листови у служби шовинизма.** Нашем је свету и сувише добро познато, како је сједињење хрватских опозиционих странака на основу „хрватског државног права“ утецало на држање Хрвата према Србима. „Обзор“ се од то доба са свим „изједначио“ са „Хрватском“ тако, да га човек више не може ни познати. У 211. броју донео је чланак један о песмама једнога босанскога бега, па је и ту хтео да упрегне филологију у кола свога шовинизма. На тај ћемо се чланак осврнути у броју, што је на реду, да види наш свет — куриозума ради — како Хрвати о нама мисле и како „Обзор“ о нама пише. Идеја велике Хрватске и од ње нераздељива мржња на Србе врло је популарна, па се електричном брзином ширила, док није нашла уточишта и у уредништву белетристичнога листа „Vienca“, који би требао да служи „забави и поуци“. У последњем 37. броју донео је „Vienac“ завршетак чланка неког Ферда Шишића о боју крбавскоме. Па на једноме месту при крају нађосмо и ове речи: „Крбавска битка за Хрвате није оно, што је за Србе Косово, јер српска је држава после Косова пропала, а народ је иза тога чамио четири стотина година у љутом ропству, *да буде од Турчина искварен и за којекакве сврхе употребљен.*“ Ето, куд може да одведе слепа мржња! Пре свега није било нужно ни помињати Косово ни упоређивати га с битком на пољу Крбавскоме, јер одиста нема апсолутно ничега заједничкога ни сличнога између те две битке, него је то писац урадио, само да заједе Србе, али уједно и да покаже своје гадно срце и савршенство у незнању историје. Не мислимо одговарати „Viencu“ и његову „ученоме“ сараднику, само ћемо им толико напоменути, да је битка косовска једна од највеличанственијих битака, што их је било, да је немањићка Србија и после Косова (1389.) живела све до 1459. и да је после тога наступило дуго, одиста *лутo* ропство, али Србин није „чамио“ и није ни за часак клонуо у томе ропству. *Историја* доказује, да су патријарси пећски за време робовања неуморно радили на ослобођењу народном, да је то исто радила и властела српска у емиграцији, а и у самоме народу није никада прекидан рад и борба за ослобођење; то доказују толики устанци и рад српских хајдука, то доказује васкрсла Србија, да и не говоримо о Црној Гори, која је готово за читаво време љутог робовања била слободна и била увек готова да се бори за слободу народа свога. За време се тога робовања Србин челичио на огњишту српских врлина и успомена, а нити се покварио за то време, нити је Турке служио, јер *покварени народи нису кадри да државе стварају.*

У осталоме, о Косову су и српској прошлости писали толики велики и славни странци, прошлости су нашој баш ово дана подигли нове споменике Гладстон и Кастелар, па нам је баш мило, што је г. Фердо Шишић хтевши себе овом расправом да покаже „ученим,“ показао у правој светлости, у светлости — модерога Формиона*)

Јуније.

*) Да би наши читаоци разумели завршетак овога чланка, морамо им испричати догађај, са кога се Формион прославио: Дође једном чувени војсковођа Ханибал у једну италијанску варош, баш кад је неки Формион хтео да држи предавање о ратној вештини. Уображен у велико познавање „artis militaris“, позове „учени“ говорник и Ханибала на предавање. Ханибал збиља и дође, и пажљиво је слушао говорника. Када је говорник свршио говор, слушаоци погледају на Ханибала, а и говорник се радосно спремао да покисне од пљуска честитака и хвала Ханибалових. Како ли се сви изненадише, када Ханибал — у место хвале — рече: „Од како сунце сија, оно је чуло много глупости, али *овакe* за цело још никада није чуло.“ Ур „Бр.“

Нови Сад, 6. (18.) септембра 1893.

— Кнез **Петар Карађорђевић** упутио је на српског краља Александра оваку депешу: „Прочитао сам у новинама, да је Ваше Величанство положило венац на гроб мога деде Карађорђа у Тополи. Сав српски народ ће поздравити једнодушно, од срца и са одзивом искрене, топле захвалности тај племенити чин, који је први пут извршио један Обреновић. Ма да ме судбина гони и ма да сам далеко од своје миле отаџбине Србије, ипак поздрављам овај потпуног признања вредни чин владаочев према сени и успомени великог јунака.“

Школски Савет.

✕ У **Карловцима**, 4. (16.) септ. 1893.

Данас је држао Школски Савет *ванредну* седницу. Главни предмет саветовања био је расположај ради *препарандије горњо-карловачке.* О пређашњем закључку Школског Савета о том предмету врло су се рђаве вести распрострле. О том да је Школски Савет био закључио, да се иста препарандија укине, није било ни говора, него пошто је хрватска земаљска влада одредила да иста препарандија, ако хоће да добије право јавности, не може постојати као обесполна т. ј. да у истим разредима похађају препарандију мушки и женски ученици *заједно* — то Школски Савет док не би себи прибавио подробне статистичке податке о броју ученика мушких и женских на тој препарандији и другим околностима, учинио је провизорну наредбу, да дотле, док не буде одлучено хоће-ли та препарандија бити мушка или женска, за ову годину не примају ученици у I. разред

Међу тим стигле су молбе Школском Савету како од стране православне црквене општине горњо-карловачке, тако и од стране епархијског школског одбора дијецезе горњо карловачке, да би се препарандија у Горњем Карловцу као *женска* одржала. После дугог саветовања Школски Савет закључи, да се тој молби за доста учини те је телеграфично одредба следила, да се пријављене ученице имају у I. разред примати. Уједно је позват епархијски школски одбор дијецезе пакрачке, желиће ли он успоставу препарандије у Пакрацу и то мушке, пошто би за тамошњу препарандију било и просторија и фонда. Позвана је општина горњо карловачка, да свом обећању задоста учини у обзиру просторије за отварање IV. разреда.

Осим овог главног предмета узет је на знање извештај заменика главног школског референта о вишој девојачкој школи у Сомбору за прошлу годину. Решено је још неколико молбеница мање важности. Седница је довршена још пре подне.

Политички преглед.

— Мађарски листови пишу о неком **врењу међу угарским Румунима.** Пишу, како је боксешки румунски свештеник, по имену Јован Поп наговарао Румуне, да зауставе воз, на којем се возио Њ. В. краљ Фрања Јосиф, па тврде, да су Поповим наговором извучени завртњи из жељезничких шина између Боксега и Таманда баш на оном месту, куда ће проћи краљевски воз! Ето до чега је довела заслепљеност мађарску журналистику! Неко је шушнуо нешто, да је један сељак Румун напао на неког мађарског господина, па се сада Румунима товари на врат и најцрњи грех, — да су смишљали атентат на узвишену особу владареву. У свему бенетању мађарских листова нема ни трунка истине; усијана машта шовиниста мађарских већ не зна шта

штинске куће. По предлогу општинског поглаварства би ту решено, да се оснује једна компанија домобранаца и да се изаберу часници. За часнике (официре) тој компанији буду изабрани, и то: за капетина *Паја Ђорђевић* адвокат, прозван „Шкопа“, а за лајтнанта *Новак Дунђерски Гецин.* За тим се одмах радо и весело уписиваше војници у домобранце, и то дотле, док се не пронесе глас, да ће 1. маја 1848. бити у Сремским Карловцима народна скупштина и да ће се бирати српски војвода и патријарх.

1. маја 1848. године отвори се заиста у Карловцима народна скупштина, на коју одосмо скоро сви листом Срби Сентомашани. А шта је тамо било, шта је рађено и говорено, свима је опште познато.

Кад се изабра војвода и патријарх, вратисмо се радосни у највећем весељу кући, а сваки је имао за шеширом приденуту цедуљу са натписом: *„Шуиљикац војвода — Рајачић патријарх“.* А кад стигосмо кући, престаде свака радња — све је то, мушко и женско, велико и мало пливало у највећој радости и веселило се. На све стране певала се најмилија песма: „Устај, устај Србине“ и друге ратоборне песме.

Одмах се по том распрштa и наше домобранство. А и наш изабрани капетан Паја Ђорђевић побеже из Сентомаша у мађарско јата.

За тим је неко време мирно протекло. Но кад се опет од невуд пронесе глас, да ће 15. маја бити по ново народна скупштина у Карловцима, одосмо опет многи у Карловце. Света је било са свију страна, али се скупштина није држала. Но истицали су се неки говорници, које је народ жељно и радосно слушао. Патријархов секретар Јован Станковић највише је занео народ својим говором. Говорио је о нашим заслугама код двора и о нашим привилегијама, па на послетку рече: „Србине брате, нећеш више смети у твојој цркви запојати „Господи помилуј“ нити ћеш више твог милог српског имена чути. Све ће ти, то што ти је најмилије, Мађари одузети и забранити. Но, на оружје, мила браћо, сви сложно, мало и велико, старо и младо! Не дајмо, да нам кивни наш непријатељ гази нашу милу веру и народ ост, коју су нам наши претци крвљу својом очували и у аманет нам предали!“ — Овај је говор сваког распалио, али и тронуо и ожалостио. Ретко се који могао од плача уздржати. Видесмо како старци као мала деца плачу и кроз плач говоре: Та не дамо нашу милу веру нити ћемо се помађарити, па ма не имали ни куће ни кућишта!

Кад се после тих призора вратисмо из Карловаца кући, наста међу народом немир и узрујаност. Срби наши руљом нагрнуше к српској православној цркви, па искаше од свештеника, који се онда ту десио, протоколе које су се мађарски водиле. Но свештеник не хтеде их а и не смеде дати. Но то Аврам Логошев, прозван Пепа преко 50 година стар човек, улети у цркву и натера црквењака да му нађе и изда речене матрикуларне протоколе, које овај зграби и изнесе на поље из цркве. Други пред црквом једва дочекаше те протоколе, узеше их од Аврама, у поцепаше их на комадићи, те их ветар без трага разнесо.

За тим одмах један од њих, по имену Виша Бајин, одјури на торњ црквени и баци с торња мађарску заставу, коју доле сву на комаде подераше.

О том Виши Бајину имам ово да напоменем. Кад је г. Исидор Николић, као велики жупан бачке жупаније, дошао у разорени Сентомаш, у своје родно место, спазио је међу скупљеним народом и тога Вишу у издртој кабаничентини, па га је упитао: „Но, Вишо, а где ти је она лепа опаклија!“ Овај му је одговорио: „Е мој господине, не могу ја имати и војводу и опаклију!“ Та досетка постала је после народном пословицом, а извор јој је у томе, што је жупан врло добро познавао Вишу и знао, да је увек имао врло лепу опаклију.

Тако је народ и са свију јавних здања и других кућа поскидао истакнуте мађарске заставе па их подерао. А на њихово место одмах су подигнуте и намештене царске заставе.“

Ето тако пријатељско расположење између Мађара и Срба не потраја дуго; Мађари су почели стављати Србима, и у опште немађарским народностима у овој држави, такове услове за слогу, да их ови без уштрба по своју народну индивидуалност и језик никако пису могли примити. То је био довољан узрок да се изазове конфликт, који је у Угарској био најкрвавији и у последицама својим најсудбоноснији.

Садржај Успомене Голубскових могли би поделити на три дела: У првом је опис расположења сентомашких Срба и Мађара, пре него што је дошло до сукоба; у другом Голубски црта спремање за обрану Сентомаша и трагичну судбину његову, а у трећем у кратко је прешао своје доживљаје после пада дичног бранича српског, Србобрана.

Г. Голубски је ванредно занимљиво описао спремање Срба за неједнаку борбу са далеко надмоћнијим непријатељем, који је пошто по то хтео да уништи то соколово гнездо заточника српског имена и народности; живо је изнео пред читаоца оно ватрено одушевљење, које је загревало срца српска, кад је оно ваљало устати у одбрану онога, што је Србину најсветије. Још пре главне навале мађарске на Србобран Срби су из Сентомаша упуштали се у чарку са Мађарима из Врбаса и Фекетића. У тим чаркама била је срећа променљива а једна, под Врбасом лицем на св. Илију 1848. год., свршила се с тешким губитком по Србе: погинуо је узор-јунак, млади Црногорац *Марко Пиперић*, који је дошао у Сентомаш заједно са браћом нашом из Србије, који је похитао из својих слободних гора у помоћ својој браћи. Срби су несмотрено заподели били чарку са Мађарима, који се ушанчили под Врбасом; јуришили су на мађарски шанац мислећи да Мађари немају топова али се љуто преварише, јер их Мађари дочекају картачем. Црногорац Марко Пиперић погођен картачем погибе, а остали Срби јуначки се борећи с хусарима, који су их гонили, уступише узевши собом мртво тело Марка Пиперића, које су после свечано сахранили на сентомашком гробљу.

Пример правог шпартанског пожртвовања показао је народни лајтнант и јуначки тобџија српски *Новак Николашев*, Шајкаш из Госпођинаца, којега трагичну смрт Голубски овако описује:

„Не могу муком преći а да не споменем како је наш јуначки тобџија Новак Николашев свој млађани живот окончао, који тек ако је имао 20 година. Он је као тобџија био после код наше војске, која је била у Сомбору у бачкој жупанији. Кад је наша војска из Сомбора ударила на Бајмок и од непријатеља разбијена била, он не хтеде свога топа остављати нити свој млађани живот спасавати, него остаде јуначки код свога топа и ту од непријатеља би убијен и исечен. И за чудо баш тога дана, кад је погинуо, постао је царским лајтнантом. Нека му је вечна успомена!“

Имена ова два узор јунака српски народ не сме нигда заборавити!

После више, час сретних час несретних чарки наступио је по јунаке у Сентомашу критичан дан, 7 август 1848. год. Тога дана Срби су под личним заповедништвом и управом генерала Ђорђа *Страшимировића* борили се као лавови против Мађара, који су трипут јуришали на Србе у Сентомашу, али их ови у сва три пута крваво одбише. У битци је учествовало све, што могаде понети убојна оружја, па су чак и жене и деца, научени од својих, бацали на мађарске кумбаре мокра ћебета, да се не би распрштале па запалиле куће или начиниле друга квара. И то су српске жене и деца, као што вели г. Голубски, са свим мирно и одважно радили!

ће да измишља против Румуна, него им подмеће чак и — атентат на краља!

— **Прилике у Ческој.** Стање, које је створено најновијим кораком владе грофа Тафеа, све се више замршује и ако овако и даље потраје, може доћи до кобних ствари. Влада врло енергично и строго поступа са Младочесима и њиховим листовима. Који год младочешки лист покуша да говори о изнимном стању, које сада тамо влада, тај се одмах запљени, слободе збора и договора је са свим нестало. Изнимно стање, које је проглашено над Прагом, проглашено је и над Смиховим, предграђем прашким.

— **Србија.** Краљ Александар путујући по крајинском округу дошао је у Неготин, где је врло одушевљено дочекан и поздрављен. Краљ је походио споменик Хајдук-Вељка Петровића, па је положио на споменик венац. Краљ се у четвртак враћа у Београд.

— **Црна Гора.** Са Цетиња јављају да је папа Лав XIII. одликовао кнежевића црногорског *Данила* редом Пија IX. прве класе. — Ово је нов знак, да папа Лав XIII. врло симпатише са православном Црном Гором, у којој римокатолици уживају потпуну верску слободу.

— **Русија.** Цар Александар III. одликовао је тајног саветника Николаја *Шишкина*, помоћника руског министра иностраних дела, редом Александра Невскога. То одликовање пропраћено је ручним писмом царевим, у којем се наглашавају услуге, које је Шишкин учинио као управитељ иностраног министарства за време одсуства оболелог министра у том ресору, г. Гирса. Читаоци ће се сетити, да је руска политика за време, док је Шишкин био на челу руске дипломатије, узела много одрешитији тон у бугарском питању па је онда и покренут руски захтев, да Бугарска исплати ратне трошкове.

— **Побуна у Бразилији.** Као што кабел-брзојав јавља, адмирал Кустодио до Мело, вођа усташа, бомбардовао је 4 (16.) о. м. престолницу Бразилије, Рио де Џанејро. Неке тврђаве у заливу су прешле на страну усташа, неке су се браниле а једна, Санта-Ана, држаше се пасивно. Штета, коју је начинило бомбардовање, врло је велика. Победа још није решена, јер је сва пешадија остала верна генералу Пејксоту, садашњем председнику републике Бразилије.

Новости из места и из народа.

Нови Сад, 6 септембра 1893.

— **† Ђорђе Ракић.** Данас у понедељак у подне преминуо је овде после кратког боловања *Ђорђе Ракић*, дугогодишњи администратор „Браника“ у 55. години живота свог. Преминуо је један редак родољубив Србин, који је некад у нашој народној борби живо учествовао и који је старијој генерацији и ван Н. Сада као јавни борац врло добро познат био. Кад је оно др. Милетић отпочео уставну борбу, Ђорђе Ракић је као млад интелигентан, одушевљен трговац био један од првих, који су се из грађанског сталежа придружили тој борби. Учествовао је у свакој јавној акцији и увек је био пун одушевљења и пожртвовања. Је ли био избор посланика за државни, или наш народно-црквени сабор или за вар. представништво, — Ракић је био увек у првим редовима, који се заузимао за општу ствар. Кад је „Матица Српска“ 1864. год. дошла у Нови Сад, Ракић је постао одмах члан и био је дуго година члан управног одбора. Тако исто био је дуго година члан варошког представништва и члан црквене скупштине и одбора. У омладинском покрету такођер је живо учествовао и био је члан годишњег одбора. Он је био један од покретача „Српске задружне штампарије“ и „Задруге за међусобно помагање и штедњу.“ У оно доба још није било српских књижара, те је пок. Ракић многу српску књигу издао, па је тако знатну услугу учинио и српској књижевности. Као интелигентан трговац владао је и пером, те је многе чланке из народне привреде записао у „Застави“, „Гласу Народа“, а у последње време у „Бранику“. 1886. примио је администрацију „Браника“ и трговачки део нашег листа водио је ретком љубављу, вештином и одношњу. Он није радио као обичан радник, кад треба заслужити награду, већ је радио као родољубив Србин из пуне душе, уверен да својим радом користи општој ствари. Тај рад му се милио, и он је младићким жаром пријањао, само да послужи подузећу, коме је посветио своју снагу. Уз то је био вешт, окретан и брз радник, који је највеће послове савлађивао с лакоћом једног младића. Пок. Ђорђе Ракић родио се 1838. г. у Н. Саду. Отац му је био свештеник, који се доцније преселио у Петрово село, где је као парох и умрио. Мати му је такођер била свештеничко дете, кћи чувеног богослова и новосадског пароха Косте Маринковића. Син се посветио трговачком сталежу, и у својој струци јако је напредовао, те док се бавио трговином као трговац био је врло угледан. У породичном животу био је несретан, ма да се двапут женио и то увек из врло угледних породица; али су му супруге рано умрле. Из другог брака имао је јединца сина, који је као правник умрио пре шест година. Пок. Ракић је био необично добар, предусретљив и услужан, и сваки га је уважавао, ко је с њим посла имао.

Погреб врлога покојника биће сутра у уторак у четир сата после подне.

Нека је честитом и родољубивом покојнику лака црна земља и вечан му спомен!

— У нашој се вароши бавио ово дана **др. Полихроније А Сирку,** професор славистике на петроградскоме универзитету. Др. Сирку је летовао у Далмацији ради практичнога изучавања српскога језика, био је за тим на ободској прослави, па је преко Босне дошао у Београд и оданде амо у Нови Сад, где је посетио наше јавне заводе и упознао се с нашим књижевницима. У суботу је у вече отпутовао управо у Петроград.

— **Леп пример.** Из *Сентомаша* нам јављају да је тамошњи црквени одбор у својој, седници 3. (15.) о. м. одредио на погорелце ловранске 100 фор. и да је уједно међусобно задата реч, да ће сваки одборник по могућству са своје стране порадити да се на страдалнике у Ловри што више скупи и да им се невоља тако што већма ублажи. Скупљање је већ отпочето те се је надати, да ће исто имати повољна резултата. На честите Сентомашане треба да се угледају и друге српске општине и корпорације, те да што обилнијим милодарима притеку у помоћ својој пострадалој браћи.

† **Сергије Шакрак-Нинић**, патријарх. синђел и уредник „Српскога Сиона“ умро је у суботу из јутра у $^1/_2$7 часова у манастиру Опову, камо је отишао био, да удеси све, што је нужно за отварање монашке школе, којој је требао бити управитељем. Опширнији некролог о покојнику донећемо у броју, што је на реду. Тело је покојниково у суботу у вече пренесено у манарстирску цркву, где је преноћило, а у недељу је одржана св. литургија над њим. У недељу после подне у 3 часа било је опело, на коме је чиноначалствовао архимандрит Иларијон Руварац са архимандритом Платоном Телечким, протосинђелом Митрофаном Шевићем, 5 игумана, многобројним свештенством обога реда и 4 ђакона. Песме погребне певаху познати појци фрушкогорски: игуман јазачки Сава Орловић и капелан дворски Сергије Попић. На јектенија је складно одговарало певачко друштво иришко. На опелу су били покојникови родитељи, браћа и сестра из Ловре, и многобројан свет, међу којима видесмо велик број наше интелигенције из Ирига, Руме а особито из Новога Сада. После опела обнели су калуђери сандук с телом покојниковим око цркве и положили га у костурницу с јужне стране црквене близу гроба архимандрита Севастијана Илића. У цркви је држао беседу игуман ковиљски Мирон Ђорђевић, а на гробу Стеван В. Поповић. — И у *Новоме Саду* оглашена је смрт покојникова звоњењем у саборној цркви, а са зграде „Матице Српске“ и читаонице вију се црне заставе.

Као што брзојављају са *Цетиња*, вест о смрти покојниковој дубоко је ганула пријатеље његове, које је стекао тамо при ободској прослави, и у покој души покојниковој приредише јуче у недељу пре подне свечан парастос. Пок. Сергије требао је бити одликован орденом Даниловим III. степена и само се чекала за то дозвола из Бечa, али му ни то одличје није било суђено.

— **Самоубиство.** У овдашњој варошкој болници од дуже времена био је умоболни свештеник Исидор Бастић. Исти је некако изишао из болнице, те отишао на Дунав, оставио своје хаљине на обали дунавској и скочио у Дунав. Мртво тело несретног Бастића ухваћено је ниже Новог Сада и данас је сахрањено. Чудно је, да болничко особље тако слабо пази на болеснике.

— **Српски патријарх Георгије Бранковић**, како чујемо, путоваће у Стари Сивац сутра, 7. (19.) септембра, да освети нову цркву. Патријарх ће заједно са мандатаром будимске епархије г. Герасимом Петровићем путовати железницом до Врбаса, а одатле ће на коли отићи у Ст. Сивац. Тамо је све спремно, да се дочека патријарх са свима почастима, које му припадају.

— **Патронат Монашке Школе** одржао је своју седницу у Ср. Карловцима 1. (13.) септембра о. г. под председништвом Патријарха *Георгија* као врховног патрона а у присуству чланова истог патроната г. г. Илариона *Руварца*, Архимандрита гргетешког, Јосифа *Јорговића*, Игумана војловичког, Митрофана *Павловића*, Игумана бешеновачког, Мирона *Ђорђевића*, Игумана ковиљског и Исака *Дошена* протосинђела-настојатеља хоповског као заменика. Сви предмети, који су се имали набавити посвршавани су у овој седници и то: осим управитеља монашке Школе у Манастиру Хопову постављена су још два професора. Квалификованих компетената за професоре пријавило се њих девет, од којих су изабрани ови: г. г. Васа *Прибичевић*, који је свршио духовну академију и Живко *Миличевић*, одличан свршени богослов. Обојица ће за кратко време ступити у монашки чин. За питомца, који ће се академски изобразити и спремити у економској струци као будући професор овог Завода, именован је одлични свршени матурант Коста *Илибашић*.

Питомаца — ученика, који су се пријавили из разних средњих завода, било је свега 23, но пошто је ваљало изабрати за сад само 10 питомаца, узета су у обзир само она десеторица, који су исказали најбоље сведоџбе, и то: Душан Поповић, Стеван Удицки, Никола Раделић, Војин Вукосављевић, Михајило Теодоровић, Милош Муждека, Никола Недић, Ђуро Костић, Петар Радовановић и Душан Штакић. Међу овим поменутим питомцима има их, који су са добрим и врло добрим успехом свршили најмање IV. разред гимназије, реалке или вишу грађанску школу, а има их и из V. и VI. гимн. разреда, а и свршених приправника и ученика ратарске школе.

Манастирских питомаца пак, који су више година провели у менастирима и од којих по гдекоји има и који разред гимназије, пријавили су њихови настојатељи њих 23. Од ових примљени су 12, који нису прешли 20. годину узраста и то: Георгије Бугарски из ман. Шишатовца, Гавра Теодоровић из Раковца, Милош Богдановић из Кувеждина, Стеван Неговановић и Немања Ратков из Ковиља, Никола Добрнић из Лепавине, Миленко Ђукић из Беочина, Војин Брандобрански из Гргетега, Григорије Николић и Петар Дошен из Хопова, Илија Јефтић из ман. Бешенова и Илија Паланчанин из ман. Беочина.

У овој седници решено је још и то: да се позову они манастири, који још ни прву половину овогодишњег износа ради издржавања овог завода уплатили нису — да то учине што пре заједно са уплатом целог овогодишњег улога; а остали манастири, осим Беочина који је све

У опште, књига г. Голубскога пуна је дивних епизода о српском јунаштву и кад би их ми хтели овде све ређати, то би нас врло далеко одвело.

Најинтересантнији део књиге Голубскога је опис пада дике српске, пада Србобрана. Г. писац нам је опширно описао распоред оно мало српске војске, што је после славне прве битке и одласка браће из Србије остало у Сентомашу под заповедништвом капетана *Тоше Босњића*. Малена посада српска распоредила се како је знала и могла, кад је чула да се приближује сила мађарска под Морицом Перцелом Бољхадским. Јуначка борба шаке Срба у Сентомашу дуго је и дуго задржавала непријатеља, који је са куд и камо већом силом жестоко нападао то гнездо српских соколова. Али Мађари продру од новосадске стране преко моста на Францовом каналу и — пад Сентомаша била је свршена ствар. Најјачег стуба српског у оној неједнакој борби падом Србобрана 22. марта 1849. год. нестало је, и од то доба настали су дани неисказане беде по Србе у јужној Угарској.

Сам пад Сентомаша описује г. Голубски овако:

„Чим сам се одмакао на једно сто корака од шанца, сретнем једну жену, по имену Кату Станишићеву, која је терана коње у највећем трку. Била је сва растчупана, те ми викну да су Мађари ушли на Ђуприји. О а је сирота бегала у наш шанац од врбашке стране, мислећи, да се ту сакрије и спасе од непријатеља.

Но ја нисам веровао њеним речима, него рекох кочијашу, да та жена лаже, а он нека само даље тера. Али чим сам ушао у сокак, који води на мост новосадски, видех мађарску војску како је загушила сокак па све зверајући полагано машира нашем шанцу.

Морам признати, да сам се готово занео и збунио, па нисам ни мислио да је то непријатељска војска, него ми паде на ум да је тим сокаком у трећој битци дошао к нама Микл Јовановић у помоћ, па помислих, да нам је и сад дошла каква помоћ. У том заносу у мало што се не сукобих с непријатељама. И чудо је управо, како не пуцаше на мене.

У том викну мој кочијаш: „Та куд ми идемо? Та то су Мађари! Зар не видите беле кајише?“

Онда се тргох из заноса и викнух кочијашу, да окрене и да тера наврат.

И тако у највећем трку стигнем у логор. Застанем Боснића где код капије врбашке стоји и коња држи. Скочим с кола па из гласа викнем: „Е, Тошо брате, шта ћемо сад?! Непријатељ је ушао и ево га већ нама за леђима!“

Чуо је и Боснић то од оне жене, која је и мени казала, али јој ни он није веровао. А кад чу од мене, упрепастио се од изненађења, те ми рече: „Е, мој брате, пропадосмо! Али то никад нисам могао ни помислити, да ће непријатељ моћи продрети тамо, где смо држали да смо најсигурнији. А чудим се и Стефановићу, што ми отуда никад ништа није јављао.“

Док је он ово неколико речи изговорио, већ се непријатељска војска готово на један пушкомет нашем шанцу и нашима на левом крилу за леђа приближила.

Боснић уседе на коња и отрча нуз шанац на десно крило води Кривији, јер тамо ваљда још не видеше, да је непријатељ већ на левом крилу, те да им каже ту жалосну вест.

У том видим да је већ наше лево крило према Францовом каналу од непријатеља опкољено.

Ту сам мало постојао и видео крвави и ужасни призор, који се не да описати.

Шта сам знао сад чинити? Да сам зажмурио па јурнуо међу непријатеље, да ме исеку, — тиме не бих својима ништа помогао. Наумио сам био, да се бар својевољно не дам убити.

Непријатељска војска већ је плотуном пуцала из пушака на наше опкољено лево крило.

У том видим како се и она непријатељска војска, коју смо ми храбро и јуначки победили и од нашег шанца за свагда одбили, од врбашке стране вратила, па кад је видела, да су њини већ за леђима нашима, нагрнула је онако у маси нашем шанцу. Са зверском дреком и виком — ваљда од радости — трчала је та војска у највећем трку, као кад би се каква ергела коња поплашила, па бегала. Подигла се прашина готово до неба, да је то страшно и ужасно било погледати.

И тако то наше лево крило од капије врбашке па до Францовог канала буде опкољено и с прсију и с леђа. Наши ту доспеше међу две ватре. У место скорашње радости и весеља, настаде сад очајничка и крвава борба и ужасно крвопролиће и покољ. Ту се сад наши јунаци као рисови очајнички борише и љуто непријатеља тлачише и убијаше, да би себи пута прокрчили, те да би кроз непријатеља продрли а живот спасли.

Али сав напор беше у залуд, јер их је врло мало, који су се кроз непријатељску силу могли пробити и избавити свој живот. Готово све је ту потучено од непријатеља. А многи су у свом очајању тражили спаса у каналу, па су у њему нашли свој гроб. Но било је јунака, који су канал препливали и живот спасли; али таквих је било врло мало.

На том крилу било је врло много Сентомашана и другог народа. Да се не претерује, може се рећи, да је на тој позицији могло бити око 2000 душа. Од тога броја врло их је мало, који су се из ове погибије спасли и избавили. Од толиког силног народа овде је највише Сентомашана изгинуло, јер је на тој позицији увек сваке битке било највише Сентомашана, па тако је на жалост било и у овај мах. Ту је изгинуо цвет сентомашког грађанства.“

Непријатељи су попалили и поробили Сентомаш, тако да је од тог лепог српског места остало само згариште. Жељан освете непријатељ није штедео ни старо ни младо, него је све окренуо под мач.

Догађаје после пада Сентомаша Голубски, као што напред рекосмо, прешао је у кратко. Описао је победу Срба над Перцелом у битци на Будисави код Каћа, па онда спомиње борбу код Мошорина и Вилова, битку под Перлезом (где је Голубски рањен у руку) и пораз бана Јелачића код Хеђеша, а завршује своје Успомене описом повратка у Сентомаш, где се одмах латили, да подигну своје погореле куће и цркву.

*

На завршетку да напоменемо две три о самој књизи Новака С. Голубског.

Књига је ова написана тако, да је може читати најшира публика српска, у њој је језик лак и на неким местима су описи пуни полета, тако да читаоца одушевљавају. И ако би се имало што замерити што се тиче критичности самог материјала, те замерке морају бити тим блажије, кад узмемо на ум напомену пишчеву у почетку књиге, шта га је навело да изда на свет своје Успомене; наиме, бојазан, да не би ови важни догађаји отишли у заборав, навела је г. Голубског да изда ове своје Успомене, као што и сам вели: „. . мени неуком и перу невештом би суђено, да ове своје Успомене и наше страдање на свет издам, да не би та важна ствар за навек у заборав прешла и у гроб легла.“

Ми смо и на овом захвални г. Голубском и желимо да се на његов пример угледају и други наши ветерани, који су били сведоци наше дивне борбе године 1848—49, па да нам у оваком облику изнесу овдашње догађаје. Коме је поле могуће, ваља да набави ову књигу, која нам износи славна дела наших јунака из оних знаменитих дана. Уверени смо, да ће је сваки Србин са задовољством читати.

Ј. П.

уплатио, да се позову на уплату и друге половине за ову годину. „С. С.“

— **Освећење српске цркве у Бечу**. Новосаграђена српска црква св. Саве у Бечу осветиће се у недељу 3. (15.) октобра о. г. Чин освећења извршиће Његова Еминенција г. митрополит черновицки.

— **Беседу са игранком** приређује мехалска српска младеж на дан 11. (23.) септембра 1893. г. у дворани код „3 Арапина“ у Мехали. Чист приход иде у фонд за исплату месне српске цркве. Ред беседе: 1. „Не плаши се Србин“, пева мешовити збор. 2. „Рањеници“ од З. Ј. Јовановића, декламује бр. Милан Бобрак. 3. „Двопев Всемике“, певају уз пратњу хармонијума г. г. др. Ј. Лалошевић и Коста Врговић. 4. „Ој таласи“, пева мешовити збор. 5. „Југ Богдан и Југовићи“, од Мате Поповића, декламује сестра Даница Игнија. 6. „Соколови моји тићи“, пева мешовити збор.

— **Избор градоначелника у Панчеву**. Панчевачки „Весник“ јавља, да је у панчевачкој муниципалној седници изабран за градоначелника тамошњи велики бележник г. А. пл. Матановић.

Помозимо пострадалима у Ловри!

На позив штампан у нашем листу, да се купе прилози на становнике села Ловре, који су од пожара страдали, стигли су нам ови прилози:

Лаза Дунђерски, велепоседник	50 ф.
Ђорђе Радак, адвокат, В. Кикинда	10 ф.
Аркадије Варађанин, управитељ, Нови Сад	2 ф.
Др. Лаза Костић	2 ф.
Александар Вулко, вар. мерник Нови Сад	2 ф.
Свега:	66 ф.
Овоме долази у 103. броју „Браника“ исказана свота са	116 ф.
Укупно:	**182 ф.**

Изричући овим у име пострадалих погорелаца родољубивим приложницима најтоплију захвалност, по ново позивамо своје сународнике да што обилатије притекну у помоћ страдалницима, који су остали без крова и кућишта.

Прилоге ваља са означењем цели упутити на администрацију „Браника“.

У **Новом Саду**, 6. (18.) септембра 1893.

Уредништво и администрација „Браника“.

Новости са стране.

— **Руска ескадра у Тулону**. Одељење руске флоте, које ће вратити Французима посету кронштатску, састоји се из ових бродова: Оклопница „Императоръ Николай I.,“ „Адмиралъ Нахимовъ“, „Димитрій Донскый“, „Памятъ Азова“ и „Рында“. Адмирални је брод „Памятъ Азова“, на њему ће се држати обеди, свечаности, игранке и т. д. Штаб руске ескадре састоји се из 80 часника, којима заповеда адмирал *Авелан*. — Париски „Тан“ јавља, да ће француско поморско министарство са главним штабом изићи на сусрет руским гостима на оклопњачи „Formidable“. Председник републике Карно долази у Тулон други дан по доласку Руса.

— **Војне вежбе код Кисега**. Ових ће се дана у околини Кисега држати велике војне вежбе у таквом размеру, како их још у Аустро-Угарској није било. У акцију ступају две војске, свака од три војна кора. Северна војска биће састављена од 80 баталиона, 50 ескадрона и 170 топова, јужна војска имаће такође 80 баталиона и $56^1/_4$ ескадрона са 150 топова. Северној војсци заповедаће корски заповедник у Бечу, фелдцајгмајстор барон Шенфелд, коме ће стајати уз бок као шеф главног штаба подмаршал Фидлер. Ову војску сачињавају 2. војни кор (бечки), коме ће заповедати на место корског заповедника Шенфелда адлатус подмаршал Ковач; 5. војни кор (пожунски), коме ће заповедати надвојвода Фридрих и комбинирани кор 16., коме ће заповедати заповедник 6. војног кора (кошичког) подмаршал гроф Икскил-Гилзебанд. Јужној војсци заповеда ће фелдцајгмајстор Рајлендер, корски заповедник у Грацу, коме ће уз бок стајати као шеф главног штаба гм. Питрах. Ову војску сачињавају 3. кор (градачки), коме ће заповедати на место Рајлендера заповедник 14. кора (инсбрукшког) Рахер, — и 15. кор (загребачки), коме ће заповедати корски заповедник подмаршал барон Бехтолсхајм.

— **Њ. В. краљ Фрања Јосиф** стигао је 4. (16.) о. м. у Кисег, где ће присуствовати великим маневрима наше заједничке и домобранске војске (биће на окупу 130.000 војника). Краља су дочекали сјајно и бурним овацијама. Данас су стигли су у Кисег и високи гости нашег краља: краљ саски Алберт и цар немачки Виљем II. После маневра ће отићи владаоци у Мохач, где ће по околини приредити велики лов. Мађарским листовима је неправо, што је са стана саског краља по заповести из двора увучена мађарска застава.

ТЕЛЕГРАМИ
уредништву „Браника.“

КИСЕГ, 6. септембра. При јучерашњем пријему депутација одговорило је Његово Величанство римокатоличком клиру: „Познајем у свако доба засведочене верне осећаје римокатоличког свештенства; надам се, да ће оно такође порадити на томе, да поред одржања достојанства државног не пати ни црква, ни општи интереси ни толико жељени верски мир.“ Реформатима је рекао краљ, да је Његова очинска наклоност према њима остала непромењена. Евангелицима пак рече: „Уверите оне, који су вас опуномоћили, да могу увек рачунати на Моју милостиву заштиту.“ Депутацији муниципија је рекао: „Топло желим, да се развија и умножава душевно и материјално благостање у овој земљи.“ Рекао је краљ за муниципије, да су оне, као важни фактори у јавном животу, позване да раде на томе да чувају народ од утицаја погрешних идеја и обећавања и да одржавају мирну слогу и користан рад. Израиљћанској депутацији одговорио је краљ: „Ви наглашавате своје верне осећаје и ја радо верујем у искреност ваших речи и као што ја не сумњам у то, тако нећете ни ви пружити прилику, да ја Својим верним Израиљћанима ускратим Своју заштиту.“

КИСЕГ, 6. септембра У 3 ч. и 40 мин. после подне стигао је овамо саски краљ Алберт На колодвору га чекаху: краљ Фрања Јосиф, надвојводе, министри, великодостојници грађанског и војеног реда; депутације у мађарском свечапом оделу правиле су „шпалир“. Војничка музика је свирала саску химну док је воз улазио у колодвор, а на све стране се разлегаше „éljen!“ Владари се срдачно загрлили и двапут пољубили; краљ Фрања Јосиф се два пута руковао са војводом од Коноа (Connaught), који је заједно с краљем Албертом дошао.

Пошто је саски краљ отишао у свој стан, Његово Величанство и надвојводе метну на се пруску униформу па се одвезу на колодвор. У 4 часа стиже немачки цар Виљем дочекан громовитим: „éljen!“ и свирком пруске химне. Цар Виљем носио је хусарску униформу; краљ Фрања Јосиф га је двапут најтоплије загрлио и пољубио Пошто су владаоци прошли поред почасне компаније представљен је цару Виљему ађутант нашег краља гроф Едуард Пар, па онда цар Виљем најпријазније поздрави надвојводе. За тим су му представљени сви министри; цар Виљем је многе ословио а особито нашег посланика у Берлину Сеђењи-Марића.

После тога седе цар Виљем у кола с десна краљу Фрањи Јосифу па се одвезоше у варош уз непрестане овације; целог вечера врвео је силан свет по улицама. У $6^1/_2$ часова је дворски ручак за 42 особе, а у 8 часова пријем у двору, позвано је преко 200 особа. Краљ Фрања Јосиф је том приликом лично приказао цару Виљему министре, вел жупана Радо-а и скоро 30 одличних гостију. У вече беше великолепно осветлење.

Трговина.

△ НОВИ САД, 5. (17. септембра). На Будимпештанској житној пијаци је са пшеницом доста слаб обрт био, расположење за куповину слабо је било, те су зато и цене попустиле.

На нашој пијаци, поред врло пријатна и лепа времена довоз пшенице није био јак; цене су досадање готово без промене.

Пшеница 7 ф. 30—35 н. Наполица 6—6 ф. 40 н. Кукуруз 4 ф. 90—5 ф. Јечам 5—5 ф. 20 н. Зоб 6—6 ф. 20 н. Све по 100 кила.

Маст 50—52 ф. Сланина 50—52 ф. Све по 100 кила.

*

У БУДИМПЕШТИ 5. (17.) септембра. Цена пшеници у почетку прошле недеље подизала се, но при свршетку исте опет је пала.

Пшеници је цена за септембар и октобар 7 ф. 43—50 н., за март и април 7 ф. 83—90 н. Кукуруз за октобар 4 ф. 84—90 н. Кукуруз за мај и јуни 5 ф. 14—20 н. Зоб за септембар и октобар 6 ф. 55—56 н. Зоб за март и април 6 ф. 63—64 н.

*

Течај вредности и новаца на берзи у Будимпешти 5. (17.) септембра 1893.

Наполеондори (20 франака) .	9 ф. 98 н.
4% угар. ренте у злату . .	116 ф. 25 н.
4% „ „ „ крунама .	94 ф. 25 н.
Деонице угарске банке . .	338 ф. — н.

Књижевни огласи.

Сад је баш изишла из штампе

НОВА КЊИГА

УСПОМЕНЕ

ИЗ НАРОДНОГ ПОКРЕТА 1848. И 1849. ГОД

КОЈЕ СЕ НАРОЧИТО ТИЧУ

ОБРАНЕ И ПАДА СЕНТОМАША

НАЗВАНОГ СРБОБРАНА.

Написао и на свет издао

Новак С. Голубски

сентомашанин, бивши народни капетан у бурној 1848. и 1849. години.

Цена је књизи 50 новчића,

а ко поручи ову књигу на више комада за готов новац добија по 30 новч. комад. А ко жели да је растурује и распродаје по народу уз 25% рабата, нека се обрати тога ради на подписану књижарницу, која ће сваку наручбину одмах обавити.

Нови Сад. 12. Августа 1893.

Издавачка књижарница и штампарија

А Пајевића.

Огласи.

Будимпешта 1885. вел. поч. диплома	*Н. Паланка 1887.* златна колајна	*Лондон 1871.* почасна диплома

Беч 1873. колајна за заслуге — *Париз 1876.* колајна од бронзе

ЈОСИФ ЧИК

ц. кр. искључ. прив. прва сремска портланд-цемента и хидраул. креча фабрика

У БЕОЧИНУ

ЦЕНТРАЛНИ БИРО И СТОВАРИШТЕ:

БУДИМПЕШТА, V., RUDOLFQUAI 8,

препоручује г.г. грађевинарима и архитектима, грађевинским предузимачима, великопоседницима, председницима политичких и црквених општина, као и поштованој публици своје сопствене производе од

ПОРТЛАНДСКОГ ЦЕМЕНТА

13—26 и

ХИДРАУЛИЧКОГ КРЕЧА

који се вазда у подједнако извреној каквоћи лиферују.

Ценовници и објашњења шаљу се драге воље на захтевање.

Нечнемет 1872. сребрна колајна	*Н Сад 1875.* златна колајна	*Сегедин 1878* колајна за заслуге	*Трст 1882.* златна колајна

Бр. 140.
У. О.

СТЕЧАЈ.

По одлуци овогодишње главне скупштине „друштва за српско народно позориште“ расписује се по ново стечај на место *управитеља српске народне позоришне дружине.*

Годишња је плата управитељева 1500 фор. а. вр. и путни трошак, а за држање управитељске писарнице 120 фор. годишње.

Од управитеља, који непосредно управља позоришном дружином и води администрацију и цело економско руковање, тражи се, да је човек књижевник, који добро познаје драматско песништво и позоришну уметност, в да има знања и умења у у позоришним стварима и онај ступањ изображења, који се у опште захтева од вршиоца дужности позоришног управитеља.

Избор управитеља важиће за сада за три три године дана.

Рок овоме стечају траје четири недеље дана, од дана првог уврштења.

Из седнице управнога одборе „друштва за српско народно позориште“ у **Новоме Саду** 1. (13.) септембра 1893.

Наченик
„друштва за срп. нар. позориште“:
Др. Лаза Станојевић с. р.

Сава Петровић с. р.
секретар.

XXXV 1—3

Потребујем за моју, чое, платна и помодна еспапа трговину једног шегрта, који одма ступити може.

3—3 **Гавра Ј. Полит.**

УПРАВИТЕЉА

ЛЕОПОЛДА ЛАНДЕСМАНА

висок. кр. угар. министарством наставе са правом јавности овлашћена

дечачка школа и васпитни завод

(са шест разреда грађанска школа)

у СУБОТИЦИ (у Бачкој).

Ова грађанска школа спрема своје питомце за препарандију, трговачку академију, индустријску и кадетску школу; оспособљава их за звања државна, трговачко-индустријског подухвата; за чиновнике обезбеђујућих и банкарских завода. Слушаоци ове школе могу прећи у школу шумарско-земљоделску и марвено-лекарску. У заводу се учи и говори:

српски, мађарски, немачки и француски.

10—15

Брижљиво васпитање, савесна пажња на наклоност, којој струци питомац тежи. Строг надзор. Цене умерене. На захтевање се шаљу програми бесплатно.

Ђаци, који у школама нису успех постигли, или одрасли који б хтели чиновници постати а немају атестата од четврте односно шесте грађанске школе, примају се и савесно припремају, да убрзо дотичне испите положити могу.

Академија за трговину и индустрију у Грацу.

Абитуријентни курс (течај).

Једногодишњи течај трговачке науке за свршене средњошколце, који се желе трговачком позиву одати, или за оне, који су вољни уз великошколску науку и трговачко-индустријску знаност себи набавити.

Опширне проспекте шаље:

Управа академије за трговину и индустрију у Грацу.

А. Е пл. ШМИТ.

3—6

Радња постоји 200 година.

У СРПСКОЈ ЗВОНОЛИВНИЦИ

ЂОРЂА пл. БОТЕ СИНОВА,

У ВРШЦУ,

Од 1872. године саливено 1000 комада

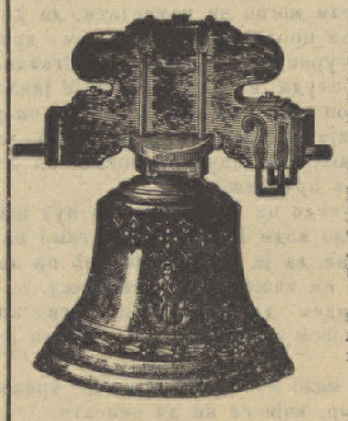

израђује се, по најновијој и старој системи са **гвозденим и дрвеним крунама** хармонично удешена

ЗВОНА,

по најумеренијој цени, са гаранцијом на више година. Такође прима горња фирма стара, пукнута звона на преливање са исплатом на више година.

Ливене мустре звона, ка и фографије од оригинала шаљемо свима окпитинама на захтев бесплатно.

Наручбине израђујемо брзо и тачно.

Од 1872. године саливено 1000 комада.

С поштовањем

6—24 **Ђорђа пл. Боте синови,**
звонолије.

Радња постоји 200 година.

Власник и издавалац: Дружина Браника. — Одговорни уредник Никола Јоксимовић. — Штампарија А. Пајевића у Новоме Саду